

Posvojenje

Orešković, Jelena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:213630>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Studijski centar za javnu upravu
Preddiplomski studij za javnu upravu
Katedra za obiteljsko pravo

Jelena Orešković

POSVOJENJE

završni rad

Mentor: izv.prof.dr.sc.Barbara Preložnjak

Zagreb, prosinac, 2022. godine

Izjava o izvornosti

Ja, Jelena Orešković pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Jelena Orešković

SAŽETAK

U ovom radu prikazan je institut posvojenja kao oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, počevši od pregleda povijesnog razvoja, zakonskih pretpostavki koje su definirane u Obiteljskom zakonu Republike Hrvatske što ih moraju ispuniti posvojitelji i dijete kako bi se posvojenje moglo zasnovati.

U zasnivanju posvojenja prikazana je i uloga Centra za socijalnu skrb, način na koji se postupak posvojenja pokreće, tko ga pokreće, zatim uloga roditelja i skrbnika u postupku koji prethodi zasnivanju posvojenja, način davanja pristanka djeteta na posvojenje i davanja mišljenja djeteta o posvojenju, tko i kako ocjenjuje prikladnost i podobnost potencijalnih posvojitelja, kako se upisuju u registar posvojitelja, te tko donosi rješenje o posvojenju.

Prema pravnim učincima posvojenja dan je i prikaz sadržaja rješenja, kao i tko ima pravo na rješenje izjaviti žalbu.

Ključne riječi: posvojenje, posvojitelj, posvojenik, obiteljski zakon, učinci posvojenja

SUMMARY

This paper presents the institute of adoption as a form of family-legal care of children without adequate parental care starting from an overview of historical development, legal prerequisites that are defined in the Family Law of the Republic of Croatia which must be fulfilled by adoptive parents and a child in order for adoption to be established.

The role of the Social Welfare Centre is also shown in the establishment of the adoption, the manner in which the adoption procedure is initiated, who initiates it, then the role of parents and guardians in the procedure preceding the adoption, the manner of giving the child's consent to adoption and giving the child's opinion on adoption, who and how assesses the suitability and suitability of potential adoptive parents, how they are entered in the register of adoptive parents, and who makes the decision on adoption.

According to the legal effects of the adoption, the content of the decision is also presented as well as who has the right to file an appeal.

Keywords: adoption, adoptive parent, adoptee, family law, effects of adoption

Sadržaj

1. UVOD	6
2. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA INSTITUTA POSVOJENJA	8
3. PRETPOSTAVKE ZA ZASNIVANJE POSVOJENJA	11
3.1. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE NA STRANI DJETETA	13
3.2. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE NA STRANI POSVOJITELJA	14
4. PRISTANCI ZA POSVOJENJE I POSTUPAK DAVANJA PRISTANKA	17
4.1. PRISTANAK DJETETOVIH RODITELJA I MOGUĆNOST NADOMJEŠTANJA PRISTANKA ODLUKOM SUDA	17
4.2. PRISTANAK DJETETOVA SKRBNIKA	18
4.3. PRISTANAK DJETETA NA POSVOJENJE	18
5. POSTUPAK POSVOJENJA	19
5.1. PRETHODNI POSTUPAK	20
5.1.1. PROCJENA PODOBNOSTI I PRIKLADNOSTI NA POSVOJENJE	20
5.1.2. PROBNI SMJEŠTAJ DJETETA U OBITELJI POTENCIJALNOG POSVOJITELJA	21
5.2. POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA I DONOŠENJE RJEŠENJA O POSVOJENJU	22
6. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA	23
7. ZAKLJUČAK	25

1. UVOD

Obitelj je osnovna i prirodna društvena zajednica koja pojedincu daje osjećaj pripadnosti, odgovornosti i odanosti, a to pomaže rastu sustava vrijednosti koji usmjerava daljnja ponašanja pojedinca. Obitelj u kojoj se odrasta temelj je na kojemu se gradi samostalan život i često određuje obrasce po kojima se stvara buduća obitelj. Iako svakom djetetu pripada odrastati u biološkoj obitelji postoje različiti razlozi kao npr. maloljetnost roditelja, prisilna trudnoća i porođaj, bolesti, siromaštvo, napuštanje, smrt i sl. zbog kojih je to onemogućeno.

Obitelji koje nemaju svoju biološku djecu, a htjele bi obogatiti svoj život, često pokazuju zanimanje za posvojenje djeteta pri čemu je potrebna ustrajnost i strpljenje jer se radi o multikompleksnom procesu kojem prethode brojni koraci čiju proceduru ustanovljenu u Obiteljskom zakonu provodi Centar za socijalnu skrb.

Posvojenje predstavlja plemeniti čin kojim se pruža prilika kako roditelju koji će nastojati pružiti ljubav i topli dom, tako i djetetu koje bi time dobilo priliku osjetiti roditeljsku ljubav i brigu u svojoj punini.

U Obiteljskom zakonu posvajanje djeteta definirano je kao „poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta“.¹ Na taj način punoljetne osobe imaju priliku osigurati produženje obiteljske loze i postići egzistencijalno sigurniju starost zasnivanjem roditeljskog odnosa posvojenjem tuđeg maloljetnog djeteta.

Svaki čovjek ima pravo biti roditelj i osnovati svoju obitelj², a i svako dijete ima pravo na odgoj u obitelji i na sigurnost koju pruža obitelj³, što pokazuje važnost posvojenja kao obiteljsko-pravnog instituta, jer on štiti dva prava.

U Ustavu Republike Hrvatske obitelji se jamči posebna zaštita⁴ i osobita skrb maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se roditelji ne brinu⁵ zbog čega njihov daljnji život u biološkoj obitelji nije moguć i država im je preko svojih institucija obvezna osigurati zaštitu i kroz institut posvojenja koji u nekim životnim situacijama i uz kvalitetnu pripremu može biti najkvalitetnije

¹ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20, čl.180. st.1.

² Opća deklaracija o pravima čovjeka, čl. 16

<https://childrenandarmedconflict.un.org/keydokuments/croatian/universaldeclara1.html> (27.12.2022.)

³ ObZ, NN, čl. 84.

⁴ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl.62. „Obitelj je pod posebnom zaštitom države“

⁵ Ustav Republike Hrvatske, 56/90, 137/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14, čl. 64.

rješenje kojim se štiti dobrobit djeteta.

Posvojenje sadrži dugu povijest i odredbe o posvojenju mogu se pronaći u zakonodavstvima Grčke, Egipta, Mezopotamije, Indije i Rima⁶. Navedeni institut je poznat i u hrvatskom srednjovjekovnom obiteljskom pravu, a njegovo korištenje u praksi potvrđuju dalmatinski srednjovjekovni statuti posebno iz južnodalmatinskih gradova i iz prostora Slavonije.

Posvojenje stvara dalekosežan utjecaj na život posvojenika i posvojitelja.

U Republici Hrvatskoj posvojenje je uređeno Obiteljskim zakonom prema kojem se roditeljski odnos uspostavlja pravnim aktom uz prethodno ispunjenje pretpostavki definiranih zakonom koje su na strani djeteta i na strani posvojitelja. U hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu izjednačena je bračna i izvanbračna zajednica, a pristanak za posvojenje traži se od jednog i drugog ili samo od jednog roditelja odnosno podrazumijeva davanje pristanka od roditelja koji su poznati i upisani u maticu rođenih.

Razvoj pretpostavki u Obiteljskom zakonu na strani djeteta za zasnivanje instituta posvojenja pokazatelj je najviše razine zaštite prava, interesa i dobrobiti djeteta.

Cilj ovog rada je ispitati razvoj instituta posvojenja i pretpostavki za zasnivanje posvojenja u obiteljskom zakonodavstvu Republike Hrvatske i njihov utjecaj na zaštitu prava, interesa i dobrobiti djeteta jer upravo razvoj pretpostavki pokazatelj je implementacije međunarodnih pravnih propisa za zaštitu prava djeteta u nacionalnom zakonodavstvu i iako institut posvojenja djece postoji u pravima svih država članica vijeća Europe, postoje različita shvaćanja o načelima koja bi trebala uređivati posvojenje.

⁶ Hrabar, D., Posvojenje djece na razmeđi interesa između posvojitelja i posvojenika, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58:5/2008, str. 1108

2. POVIJESNI PREGLED RAZVOJA INSTITUTA POSVOJENJA

Posvojenje, latinskog naziva adoptio, je jedan od najstarijih pravnih instituta, te kao takav ima veoma zanimljivu povijesnu genezu i bogatu historiografiju koje je neminovno nosilo biljeg vremena i obilježja društvenog uređenja u kojem je postojalo.⁷ Njime se pravnim putem regulira roditeljski odnos između tuđega djeteta - posvojenika i punoljetne osobe - posvojitelja. Stariji su nazivi posinjenje, adopcija i usvojenje. Potječe iz razdoblja prije nastanka prava i države kada je na kolektivnoj razini omogućavalo osnaženje plemena (genta), a na individualnoj osiguravalo potomstvo. Stare civilizacije poznavale su ga kao oblik produženja obitelji.⁸ Postupak posvojenja se kroz povijest mijenjao upravo kako se mijenjala i obitelj kao društvena zajednica. Podrijetlo posvojenja zabilježeno je u religiji kroz Knjigu postanka i Knjigu izlaska o posvojenju Efrajima i Manašea, posvojenju Mojsija od faraonove kćeri, posvojenju Josipovih sinova od Jakova.⁹ Detaljno razrađen institut posvojenja koji seže daleko u povijest u asirskom, babilonskom, helenskom i rimskom pravu – svjedoči o tradiciji posvojenja kao pravnog instituta koji je nerijetko služio kao forma kojom se prikrivalo pretvaranje slobodnih ljudi u kućne robove. Ono je služilo za uspostavljanje roditeljskog i srodničkog odnosa, a posvojen je mogao biti, uz sina i kćer - i brat, unuk, kao i otac.¹⁰

Najstariji pisani dokaz o posvojenju je Hamurabijev zakonik, vladara Mezopotamije, gdje su mogla biti posvojena samo muška djeca i tada se spominje raskidivo i neraskidivo posvojenje.

U Babilonskom pravu bilježilo se raskidivo posvojenje koje se sklapalo uz prisustvo svjedoka i njime se stjecalo pravo na nasljedstvo.

U drevnom je Egiptu posvojenje isključivo muške djece bilo praćeno uz svečani obred, a primarni cilj bio je nasljeđivanje imovine u obitelji bez bioloških potomaka.

Za vrijeme Helenskog doba posvojiti su mogle samo obitelji koje nisu imale bioloških potomaka, a primarni cilj bio im je nasljeđivanje imovine poslije smrti posvojitelja.

Isto tako i u Ateni, zabilježeno je da je cilj posvojenja bio produžetak obitelji, odnosno obiteljske loze posvojitelja, a posvojitelj je mogao biti isključivo muškarac koji nije imao svojih bioloških potomaka.¹¹

⁷ Jakovac-Lozić, D.: Novine u prijedlogu Obiteljskog zakona glede instituta posvojenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 40 (1-2), 2003., str. 5

⁸ Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1982. godine, str. 1171.

⁹ Jakovac-Lozić, D., Posvojenje, Split: Pravni fakultet sveučilišta u Splitu, 2000., str.2

¹⁰ Jakovac-Lozić, D., ibid., str.4-6

¹¹ Ibid., str.8

U rimskom pravu bila su poznata dva oblika posvojenja: adrogacija (adrogatio) i adopcija (adoptio).

Adrogacija je označavala prijelaz punoljetne muške osobe (koja je bila "sui iuris" zajedno sa svim podložnim osobama) pod očinsku vlast "patria potestas" posvojitelja.

Adopcija koja je pretpostavljala mogućnost posvojenja muške ili ženske djece bez razlike je bila pravni posao kojim je posvajana osoba "alieni iuris" tako da je adoptirani napustio prijašnju obitelj i prešao u drugu pod očinsku vlast novoga oca obitelji "pater familias". Posvojena je osoba u novoj obitelji imala sva prava i dužnosti kao da je u njoj rođena.

Iz rimskog prava potječe izreka "adoptio imitatur naturam" jer su uvedena pravila koja su osiguravala sličnost posvojenja i prirodnog odnosa roditelja i djece.¹²

Što se tiče prakse posvojenja na našim prostorima, jedini vrijedan izvorni materijal za upoznavanje života ljudi u rimskim provincijama u gradovima Dalmacije zabilježeni su na pojedinim epigrafskim spomenicima i svjedoče kroz živote hranjenika, zatim oslobođenika – „alumna“ i „nutritora“.¹³

U srednjovjekovnoj Hrvatskoj o prakticiranju posvojenja svjedoče i statuti prvenstveno južnodalmatinskih gradova kao i pravo ondašnje Slavonije.

Trag je tako ostavio:

- „Budvanski statut“ kojim se dopuštalo mužu i ženi bez djece posvojenje bližih srodnika temeljem notarske isprave i pred svjedocima;
- „Kotorski statut“ koji nije inzistirao isključivo na posvojenju već je „osoba bez baštinka javnom ispravom mogla nekog posiniti“; te
- „Dubrovački statut“ koji svjedoči o reguliranim nasljednopravnim učincima prema posinku, odnosno domazetu kao osobi koja je ušla u kuću svoga punca koji nema sinova i uživao povoljan položaj.

U općem ugarskom i slavonskom pravu kad su se brojni plemići proglašavali adoptivnom i diobenom braćom osobitu važnost je imalo „primanje za brata“ – „adoptio fraternalis“ kako zemljišni posjedi osoba bez zakonskih nasljednika nakon njihove smrti ne bi došli u kraljevske ruke, a takav je ugovor u formi „bratimljenja“ postojao i između N. Zrinskog i S. Frankopana od

¹² Pravni leksikon, ibid., str. 1172

¹³ Jakovac-Lozić, D., Posvojenje, ibid., str.20-23

1544. Međutim, ako ih ne bi odobrio i potvrdio kralj, takvi su ugovori ipak bili bez vrijednosti.

U Hrvatskoj je u razdoblju od 1852. do 1947. godine institut posvojenja bio uređen Općim građanskim zakonikom, a primjenjivao se na području Hrvatske i Slavonije. Posvojenje se nazivalo posinjenje, a bilo je namijenjeno produženju obitelji, očuvanju njezina imena i imovine, jer posvojitelj nije smio imati svoje vlastite biološke djece.

1947. godine donesen je Zakon o usvojenju koji je regulirao zbrinjavanje djece nakon Drugog svjetskog rata koja su ostala bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

1965. godine Osnovni zakon o usvojenju s institutom koji se nazivao „usvojenje“ kroz svoje propise nije predviđao mogućnost da se u maticu rođenih posvojitelji upišu kao roditelji.

1978. godine donesen je Zakon o braku i porodičnim odnosima koji je uveo mogućnost da se posvojitelji upišu kao roditelji u matične knjige rođenih i uz to dva oblika posvojenja:

- usvojenje koje je bilo raskidivo
- usvojenje s potpunim učinkom roditeljskog odnosa koje je bilo neraskidivo.¹⁴

Reforma 1989. godine osuvremenila je institut posvojenja u dvije vrste:

- usvojenje sa srodničkim učinkom (neraskidivo) i
- usvojenje sa roditeljskim učinkom (raskidivo).

1998. godine Republika Hrvatska je donijevši Obiteljski zakon kroatizirala naziv instituta iz usvojenje u „posvojenje“ te njegovu diobu u roditeljsko posvojenje koje je bilo raskidivo i srodničko posvojenje koje je bilo neraskidivo.

2003. godine kada je donesen novi Obiteljski zakon utvrđuje se samo jedna vrsta posvojenja, a to je srodničko posvojenje i ujedno neraskidiv oblik posvojenja.

Cilj kojem se ovim zakonom težilo ogleda se u ubrzanju postupka posvojenja kao takvog. Njime se teži trajnijoj zaštiti posvojene djece. Pomaknuta je i dobna granica te posvojitelj može biti stariji od trideset i pet godina života. Zakonom je dana mogućnost posvojiteljima za posvajanje braće i sestara. Omogućen je i novi upis činjenice rođenja posvojenika u maticu rođenih na temelju koje je moguće izdavati potvrde.

2007. godine reformom obiteljskog zakonodavstva uvedena je mogućnost da se posvojenje

¹⁴ Hrabar, D. et. al., Obiteljsko pravo, ibid., str. 275

zasnovano s roditeljskim učinkom po prijašnjim propisima može raskinuti sporazumnim prijedlogom posvojitelja i posvojenika. Tu su mogućnost posvojenici i posvojitelji mogli iskoristiti samo do prekluzivnog roka, do 31.12.2009. godine.

Kasnije promjene obiteljskog zakonodavstva 2014. i 2015. godine nisu mijenjale stručni naziv instituta posvojenja.¹⁵

3. PRETPOSTAVKE ZA ZASNIVANJE POSVOJENJA

Posvojenje u cijelosti uređuje Obiteljski zakon koji uz Zakon o državnim maticama propisuje promjene do kojih dolazi u matici rođenih posvojenog djeteta. Posvojenje djeteta jedan je od načina ostvarivanja roditeljstva, najčešće za roditelje koji nisu mogli ostvariti biološko roditeljstvo.

Uz interes djeteta da u obitelji posvojitelja realizira svoje pravo na sigurnost, odgoj i podizanje u obiteljskom okruženju, nezanemariv je i interes posvojitelja da posvojenjem realizira svoje roditeljske porive. Uz interes koji u svemu tome ima i društvo te svaka društvena zajednica zalag svoje sigurnosti, opstojnosti i prosperiteta mora tražiti u sretnim pojedincima i stabilnim obiteljima.¹⁶ Obiteljski zakon RH propisao je pretpostavke za zasnivanje obiteljsko-pravnog instituta posvojenja putem kojeg se zasniva roditeljski odnos između posvojenika i posvojitelja,¹⁷ njihovo razlikovanje u dvije skupine:

- pretpostavke za posvojenje na strani djeteta i
- pretpostavke za posvojenje na strani posvojitelja.¹⁸

Posvojenik bi posvojenjem izbjegao prepuštenost institucionalnoj brizi i skrbi. Nasuprot toga, posvojitelji bi posvojenjem stekli člana obitelji prema kojemu će usmjeriti svoju roditeljsku ljubav i skrb, ali i određenu nadu i sigurnost za svoju treću životnu dob dok bi biološki roditelji u posvojenju mogli pronaći izlaz iz situacije koja im onemogućava pružanje adekvatne skrbi djetetu, sve zbog različitih razloga kao što su primjerice mladost, nezaposlenost, izvanbračno roditeljstvo.¹⁹ Na statističke pokazatelje o posvajanju djece u Hrvatskoj utječu i preferencije

¹⁵ Hrabar, D.; Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb: NN 2019., Posvojenje, poglavlje IV., str. 121

¹⁶ Jakovac-Ložić, D.: Novine u prijedlogu Obiteljskog zakona glede instituta posvojenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 40 (1-2), 2003., str. 6

¹⁷ Hrabar, D.; Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb: NN 2019., Posvojenje, poglavlje IV., str. 119

¹⁸ ObZ, NN 103/15, čl.180.

¹⁹ Hrabar, D., et. al., Obiteljsko pravo, Narodne novine Zagreb, 2021., str. 283

potencijalnih posvojitelja, a najčešće se odnose na dob i zdravstveni status djeteta. Statistika svjedoči o općenito manjem interesu za posvajanje djece starije od sedam godina, djece s teškoćama u razvoju i djece romskog podrijetla.

Kako bi zbrinjavanje djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Republici Hrvatskoj unutar sustava socijalne skrbi bilo što učinkovitije, i za dijete koje je prepušteno institucionalnoj skrbi što bezbolnije, Hrvatska se opredijelila, kao i čitava Europa, za proces deinstitucionalizacije što znači mijenjanje kompletne kulture poslovanja u socijalnoj skrbi koja zahtijeva jačanje socijalnog mentorstva i ostalih usluga u socijalnoj skrbi.

Naime, mnogobrojne su kritike upućene institucionalnoj skrbi za djecu i potvrđuje ih veliki broj znanstvenih istraživanja čiji rezultati govore o brojnim negativnim učincima na djetetov razvoj što se ogleda u tome da se djetetu može narušiti zdravlje kroz kašnjenje u razvoju, usporenom radu mozga kao i narušenom razvoju privatnosti. Slijedom toga, smanjuju se intelektualne, socijalne i bihevioralne mogućnosti ove djece u usporedbi s djecom koja odrastaju u obiteljskom domu.

Opće je poznato da „djeca u institucijama dok ne budu posvojena ili pak privremeno udomljena često puno vremena provode u nepoticaјnim uvjetima (prevelik broj djece u grupi, jednolične igračke, rijetko izlaženje van prostorija radi zaštite od infekcija, manji broj interakcija s osobljem i sl.), a takav nedostatak senzorne, kognitivne i motoričke stimulacije itekako ostavlja trag na razvoju mozga što onemogućava adekvatno odrastanje.“²⁰

Za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Republici Hrvatskoj osnovano je 18 domova od čega je za 14 osnivač Hrvatska dok su ostala četiri doma osnovana od strane stranih osnivača, a to su Caritas, SOS - dječja sela (Lekenik i Ladimirevci) i Nuevo futuro.

Prema izvještaju Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne skrbi, posljednjih nekoliko godina bilježi se oko stotinu posvojenja godišnje, u posljednjih 10 godina posvojeno je više od 1500 djece.

Proces posvojenja u svim svojim fazama traje između dvije i tri godine, pri čemu je evidentno da postoji, uz usporenu birokraciju, nesrazmjer između ljudi koji su zainteresirani za posvajanje i djece koju se može posvojiti u Hrvatskoj.²¹

²⁰ Browne, K., The risk of harm to young children in institutional care, London: Save the children, UK, 2009.

²¹ Adopta, udruga za potporu posvajanju,
<https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>

3.1. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE NA STRANI DJETETA

Kako bi neko dijete moglo postati subjektom posvojenja moraju se zadovoljiti pasivne adoptivne sposobnosti, odnosno određene pretpostavke koje ga čine podobnim za posvojenje. Posvojiva osoba smatra se ona osoba koja biološki i pravno postoji, koja je subjekt u pravu. Budući da naše hrvatsko pravo ne poznaje prenatalno posvojenje, podrazumijeva se da začeto, ali još nerođeno dijete „nasciturus“ nije moguće posvojiti.²²

U RH da bi se dijete moglo posvojiti mora biti maloljetno, njegovi roditelji moraju dati pristanak ili moraju postojati razlozi zašto ne daju pristanak (umrli su, odsutni duže od tri mjeseca, lišeni poslovne sposobnosti u potpunosti ili djelomice i to u području davanja osobnih izjava volje te lišeni roditeljske skrbi) a dijete starije od 12 godina mora dati pristanak na posvojenje.²³

Prema podacima dostupnim od kraja 2021. godine u Republici Hrvatskoj je 3223 djece izdvojeno iz svoje obitelji te im je osigurana usluga smještaja. Za 1901 dijete smještaj je osiguran u udomiteljskim obiteljima, a posvojeno je bilo 152 djece. U 2021. godini u Republici Hrvatskoj uspješno je posvojeno 145 djece dok je dokraja 2022. godine posvojeno je 166 djece. Broj posvojenja tijekom godina varira te se unazad desetak godina kreće prosječno od 87 do 133 posvojenja godišnje. U Registru potencijalnih posvojitelja 2022. godine upisano je 1175 potencijalnih posvojitelja, od kojih 604 imaju djecu.²⁴

Konvencijom o pravima djeteta i Konvencijom Vijeća Europe „dijete ima pravo saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje u svim postupcima vezanim za posvojenje u kojima se odlučuje o nekom njegovom pravu ili interesu.“²⁵

„Konvencija o pravima djeteta usvojena Rezolucijom 1989. godine predstavlja najvažniji i najsveobuhvatniji globalni dokument za društveni i pravni položaj djece čije je osnovno polazište potpuna jednakost sve djece, a uloga roditelja u podizanju djece – primarna. Istovremeno, obveze država odnose se na poduzimanje svih mogućih zakonskih, upravnih i drugih mjera, pa i na međunarodnu suradnju radi zaštite djetetovih prava“²⁶.

Svrha zbrinjavanja i zaštite djeteta koje je ostalo bez odgovarajuće roditeljske skrbi počiva na

²² Jakovac-Lozić. D., Posvojenje, ibid., str. 84

²³ Pravni leksikon, ibid., str. 1173

²⁴ Adopta, udruga za potporu posvajanju,

<https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>

²⁵ Majstorović, I., Europski obiteljsko-pravni sustav zaštite prava djece, u: Prava djece – multidisciplinarni pristup, Dubravka Hrabar (ur.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016., str. 48

²⁶ Ibid., op. cit., str. 27

kriteriju koje je hrvatski zakonodavac predvidio samo u slučaju maloljetnosti potencijalnog posvojenika, odnosno o osobi koja nije navršila osamnaest godina života. Dijete maloljetnih roditelja nije moguće posvojiti prije proteka godine dana od njegovog rođenja kada nema izgleda da će se ono podizati u obitelji roditelja ili bake i djeda, odnosno drugih bližih srodnika.²⁷ Isto tako, „nije moguće posvojiti krvnog srodnika u ravnoj lozi, brata, odnosno sestru.“²⁸ Tako da otac ne može posvojiti svoju kćer, djed ne može posvojiti unuku i tome slično. Posvojenje nije dopušteno niti među bliskim srođnicima koji imaju zajedničke pretke, jer bliskost srodstva podrazumijeva emocionalne, ali i sve ostale komponente, primjerice sestra ne može posvojiti brata i obrnuto.²⁹

U periodu od 2012. do 2022. godine u Republici Hrvatskoj posvojeno je 1602 djece, a 205 djece ima pretpostavke za posvojenje.

Prema statističkim podacima, potencijalnih posvojitelja je 1129 uz 583 roditelja koji imaju svoje dijete.

Bez odgovarajuće roditeljske skrbi je 240 djece uz 661 djece koja su smještena u SOS selu, i sl. 1963 djece je udomljeno kod udomiteljskih obitelji.³⁰

3.2. PRETPOSTAVKE ZA POSVOJENJE NA STRANI POSVOJITELJA

Pretpostavke na strani posvojitelja odnose se na dob, status i državljanstvo posvojitelja te se nazivaju aktivna adoptivna sposobnost. Posvojitelj u pravilu mora biti hrvatski državljanin, ne smije biti lišen poslovne sposobnosti ni roditeljske skrbi, a njegovo ponašanje i osobine moraju pokazivati da će dobro ispunjavati sadržaje roditeljske skrbi.³¹

Posvojiti može bračni par, a iznimno sama osoba ako je to od osobite koristi za dijete, starija od djeteta najmanje 18 godina, a posvojitelj mora imati najmanje 21 godinu.

Evidentno je ipak da se za postupak posvojenja djece samci rjeđe prijavljuju u odnosu na bračne, odnosno izvanbračne parove.

Primjerice u 2011. godini od devedeset i tri posvojena djeteta, tek pet su posvojile žene –

²⁷ Hrabar, D., et. al. Obiteljsko pravo, ibid., str. 287

²⁸ ObZ, NN 103/15, 98/19, 47/20, čl. 182. St. 1.

²⁹ Ibid., ObZ, NN čl. 182. st. 1.

³⁰ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, godišnje statističko izvješće, kolovoz 2022.

³¹ Pravni leksikon, ibid., str. 1172

samice; 2010. godine od sto trideset i tri posvojena djeteta sedam su posvojile žene samice. Dosad niti jedan muškarac – samac u Hrvatskoj nije podnio zahtjev za posvojenje djeteta.³²

Izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona iz 2003. godine koje su uslijedile 2007. godine ukinuta je gornja dobna granica (35 godina) na strani potencijalnih posvojitelja.

Prezentna slika pretpostavki koje moraju biti zadovoljene na strani posvojitelja, utemeljena je na negativnom, a ne afirmativnom određenju. Tako posvojitelj ne može biti:

- osoba koja je lišena roditeljskog prava, poslovne sposobnosti, a i osoba čije dotadašnje vladanje i osobna svojstva upućuju na to da joj se ne može povjeriti zadaća posvojitelja;
- krvni srodnik ravne linije srodstva, neovisno o stupnju srodstva, kao srodnik drugog stupnja pobočne linije srodstva;
- staratelj u ulozi posvojitelja svojega štíćenika dok ne bude razriješen starateljske dužnosti zbog eventualne zloupotrebe starateljskog odnosa;
- neprimjerene životne dobi, ukoliko između posvojitelja i posvojenika ne postoji dobna razlika od najmanje osamnaest godina.³³

Iako je temeljno poslanje ratifikacije tzv. Istanbulske konvencije bilo usmjereno na smanjenje obiteljskog nasilja, zaštitu djece, starijih osoba i žena - evidentan je nesrazmjer između malog broja podnesenih prijedloga za lišenje roditeljske skrbi od strane centra za socijalnu skrb i vrlo visokog broja prijavljenih slučajeva zloupotrebe ili grubog kršenja roditeljskih odgovornosti, dužnosti i prava kao i vrlo visokog broja evidentiranih slučajeva obiteljskog nasilja usmjerenog na djecu,³⁴ i "umjesto da se pokreću postupci radi lišenja prava na roditeljsku skrb roditeljima koji uopće nisu ni pokušali promijeniti svoje životne prilike i način funkcioniranja s ciljem preuzimanja skrbi o vlastitoj djeci, godinama se ponavlja mjera oduzimanja roditelju prava da živi s djetetom, čime se bitno umanjuju prilike da djeca budu posvojena i dobiju obitelj koja im je potrebna i koju zaslužuju."³⁵

"Dijete mogu posvojiti bračni i izvanbračni drugovi zajednički, jedan bračni drug ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug roditelj ili posvojitelj djeteta, jedan bračni, odnosno izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog, odnosno izvanbračnog druga te osoba koja nije u

³² Adopta, udruga za potporu posvajanju

<https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>

³³ Jakovac, D., Sve zanimljivosti australskoga pristupa problemu aktivne adoptivne sposobnosti, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 33 (41-42), 1996., str. 82

³⁴ Hrabar, D., et .al., Obiteljsko pravo, ibid., str. 296

³⁵ Op.cit., str. 296

braku ili izvanbračnoj zajednici."³⁶

Do 2015. godine u Hrvatskoj se izvanbračni drugovi nisu mogli pojaviti u ulozi potencijalnih posvojitelja te je bila među brojnim europskim državama koja je posvojenje rezervirala isključivo za bračne drugove poštujući načelo prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta. Ističući kao motiv za suzbijanje diskriminacije jer je brak ustavom zajamčen za razliku od izvanbračne zajednice koja je neformalna. Time se nažalost djeca dovode u diskriminirajući položaj spram djece koju posvoje bračni drugovi jer izvanbračna zajednica već u svojim temeljnim postavkama nije u suglasju s dobrobiti djeteta.³⁷

Brak je u Hrvatskoj ustavna kategorija i time dodatno ojačana u odnosu na izvanbračnu zajednicu. Kad se naruše odnosi izvanbračnih drugova, ne postoji mogućnost njena očuvanja, čime se položaj posvojenog djeteta ponovno nalazi u diskriminirajućem položaju u odnosu na dijete posvojeno od strane bračnih drugova.³⁸

U hrvatskom pravnom sustavu Zakonom o istospolnim zajednicama od 2003. godine koji je bio na snazi do 2014.godine istospolni partneri nisu se mogli pojaviti u ulozi potencijalnih posvojitelja. Navedeni Zakon djecu instrumentalizira i podređuje potrebama odraslih, ne mareći za odredbe hrvatskog Ustava (čl.62.-64.), te u određivanju roditeljskih uloga ne udovoljava temeljnom poslanju roditeljstva, a samim tim ni dobrobiti djeteta.³⁹

U Obiteljskom zakonu taksativno su navedene osobe koje mogu posvojiti dijete: bračni drugovi, izvanbračni drugovi i samci/samice, što znači da su sve druge isključene.

Istospolno orijentirane osobe koje žive u zajednici (neformalnoj ili formalnoj) ne mogu se svrstati ni pod jednu od tih skupina kao par dok bi homoseksualac mogao „lege artis“ posvojiti dijete samostalno, ali ne u paru, dakako ako ispunjava kao i ostali subjekti zakonom propisane pretpostavke.⁴⁰

U lepezi potencijalnih posvojitelja ponekad se mogu naći i samci ukoliko su postignute zakonske pretpostavke u najboljem interesu djeteta koji vrlo vjerojatno i od ranije znaju s djetetom razviti emocionalnu povezanost, a za uspostavljanje takvog odnosa najčešće dolazi kad se radi o osobi s kojom dijete već od prije ima uspostavljene emocionalne veze. Prilikom postupka posvajanja samci, baš kao i bračni drugovi moraju proći psiho-socijalnu obradu pri centru za socijalnu skrb.

³⁶ Obiteljski zakon, NN 103/2015, 98/2019, 47/2020, čl. 185.

³⁷ Hrabar, D. et. al., Obiteljsko pravo, op cit., str. 301

³⁸ op.cit., str. 301

³⁹ Ibid., str. 304, 305

⁴⁰ Hrabar, D., Posvojenje i udomiteljstvo pred izazovima za bolju budućnost nezbrinute djece, Godišnjak - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 2021., str. 15

4. PRISTANCI ZA POSVOJENJE I POSTUPAK DAVANJA PRISTANKA

Pristanak za posvojenje, osobno, na zapisnik pred centrom za socijalnu skrb nadležnom prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta daje roditelj djeteta, bračni te izvanbračni drug osobe koja namjerava posvojiti dijete, odnosno njegov skrbnik, i naravno dijete, ako je starije od dvanaest godina. Nakon toga im se uručuje prijepis ovjerenog zapisnika. Zakonodavac je, zbog dobrobiti djeteta, predvidio neopozivi pristanak u slučaju kada dijete posvaja samo jedan od bračnih odnosno izvanbračnih drugova, da je potreban pristanak drugog bračnog odnosno izvanbračnog druga.⁴¹ Pristanak za posvojenje roditelj može dati i prije pokretanja postupka zasnivanja posvojenja, ali tek kad navrší šest tjedana života sve iz razloga sprječavanja "donošenja ishitrenih, nepromišljenih i neopravdanih pristanaka za posvojenje (u praksi najčešće od strane mladih, neudanih majki u fazi postporođajnog sindroma koji dodatno potencira poimanje vlastite životne situacije bezizlaznom i bezperspektivnom)".⁴² To razdoblje ostavljeno je roditeljima kao mogućnost da dobro promisle o toj odluci i posljedicama koje iz nje proizlaze te slijedom toga roditelj može opozvati svoj pristanak za posvojenje u roku od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika.

4.1. PRISTANAK DJETETOVIH RODITELJA I MOGUĆNOST NADOMJEŠTANJA PRISTANKA ODLUKOM SUDA

Za posvojenje potreban je pristanak djetetovih roditelja.⁴³ Pristanak roditelja za posvojenje odnosi se na roditeljevu odluku da dijete posvoji njemu nepoznata osoba. Razlikuje se situacija da li se posvaja dijete maloljetnog ili punoljetnog roditelja. Roditelj može dati pristanak da njegovo dijete posvoji njemu poznati posvojitelj samo ako dijete posvaja bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta. Ako roditelji nisu u mogućnosti dati pristanak ili iz razloga što su lišeni poslovne sposobnosti ili nisu u stanju razumjeti značenje pristanka za posvojenje, njegov pristanak nadomješta odluka suda. Ukoliko roditelj odbije dati pristanak za posvojenje, Centar za socijalnu skrb može dati prijedlog da sud donese odluku koja će zamijeniti takav pristanak.

Roditelj može opozvati pristanak za posvojenje djeteta u roku od trideset dana od potpisivanja zapisnika o pristanku za posvojenje. Ukoliko je dijete starije od dvanaest godina, ono ima pravo

⁴¹ ObZ (NN 103/15), čl. 193. st. 1.

⁴² Hrabar, D., et..al. Obiteljsko pravo, ibid., str. 308

⁴³ ObZ, (NN 103/15), čl. 180.

izraziti svoje mišljenje o takvom posvojenju.⁴⁴ Pristanak roditelja nije obavezan ako je roditelj umro, nestao ili nepoznat, te ukoliko je lišen prava na roditeljsku skrb, jer „dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta; ako roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu.“⁴⁵

Od trenutka kada je dao pristanak za posvojenje djeteta, roditelj gubi pravo na ostvarivanje roditeljske skrbi, a Centar za socijalnu skrb stavlja dijete pod skrbništvo.⁴⁶

4.2. PRISTANAK DJETETOVA SKRBNIKA

Postoje različite okolnosti kad se dijete stavlja pod skrbništvo. Pristanak skrbnika na posvojenje tražit će se u slučaju ako je roditelj umro, nestao, nepoznat ili lišen prava na roditeljsku skrb. Skrbnik ima pravo izjasniti se, odnosno dati mišljenje o posvojenju djeteta, a o tomu ga mora obavijestiti Centar za socijalnu skrb. Istovremeno, djetetovi srodnici nisu stranke i nemaju prava u postupku posvojenja.⁴⁷

Dijete bez roditeljske skrbi neophodno je zaštititi, te skrbnik ne može opozvati pristanak dan za posvojenje djeteta.⁴⁸

Ukoliko skrbnik ipak odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanih razloga, sud će donijeti rješenje koje nadomješta pristanak skrbnika imenujući posebnog skrbnika djetetu u postupku donošenja rješenja koje zamjenjuje pristanak za posvojenje.⁴⁹

4.3. PRISTANAK DJETETA NA POSVOJENJE

Stvarne želje djeteta moguće je saznati u neometanoj atmosferi, bez prisustva roditelja i

⁴⁴ ObZ, NN čl. 191.

⁴⁵ Hrabar, D. et.al., op.cit., str. 311

⁴⁶ Ibid., str. 313

⁴⁷ Hrabar, D.; Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb: NN 2019. ,ibid., str. 126

⁴⁸ ObZ, NN čl. 192.st. 5.

⁴⁹ ObZ, NN čl. 240, čl. 244.

potencijalnih posvojitelja.

Djetetovo mišljenje u vezi posvojenja uzima se u obzir sukladno s dobi i zrelosti djeteta. Ako je mlađe od dvanaest godina izražava svoje mišljenje, a ako je starije od dvanaest godina dijete daje pristanak za posvojenje. Dijete starije od dvanaest godina izjavom – osobno na zapisnik ima mogućnost opozvati pristanak za posvojenje, a sve do pravomoćnosti rješenja o posvojenju te daje izjavu o povlačenju pristanka za posvojenje, bez nazočnosti roditelja kao i osoba koja dijete želi posvojiti.⁵⁰

5. POSTUPAK POSVOJENJA

Osim unaprijed navedenih uvjeta za posvojenje, posvojitelji moraju biti podobni za posvojenje, a procjenu podobnosti i prikladnosti provodi centar za socijalnu skrb.

Prije pokretanja postupka za zasnivanje posvojenja, bračni odnosno izvanbračni drugovi ili osoba koja dijete želi posvojiti, podnijet će centru za socijalnu skrb pisanu prijavu namjere posvojenja i zahtjev za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje.

Centar za socijalnu skrb dužan je mišljenja izraditi najkasnije dva mjeseca od zaprimanja zahtjeva potencijalnih posvojitelja.

Pri izradi mišljenja uzimaju se u obzir sve okolnosti bitne za posvojenje kao što su stambeni uvjeti, zaposlenost, međusobni odnosi bračnih drugova, općenito organizaciju života potencijalnih posvojitelja.

Ako osobe koje su podnijele zahtjev za procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje zadovoljavaju pretpostavke Obiteljskog zakona, centar za socijalnu skrb ih upućuje na obvezu sudjelovanja u programu stručne pripreme za posvojenje. Navedeni program traje 40 sati.⁵¹

Nakon provedene stručne pripreme za posvojenje i stručne procjene osoba koje žele posvojiti, centar za socijalnu skrb će dati mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, a najkasnije u roku od šest mjeseci od zaprimanja pisane prijave i zahtjeva.

Centar za socijalnu skrb na temelju pozitivnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje potencijalne posvojitelje upisuje u registar potencijalnih posvojitelja.

⁵⁰ Hrabar, D., et.al., Obiteljsko pravo, ibid., str. 314

⁵¹ Udruga „Roditelji na drugi način“ autorice programa škole za posvojitelje Grgec-Petroci, V.; Marčetić-Kapetanović, M., <https://nadruGINACIN.hr/>

5.1. PRETHODNI POSTUPAK

Postupak posvojenja je upravni postupak koji objedinjuje prethodni postupak koji se odnosi na procjenu podobnosti i prikladnosti za posvojenje i postupak zasnivanja posvojenja.⁵²

5.1.1. PROCJENA PODOBNOSTI I PRIKLADNOSTI NA POSVOJENJE

Pretpostavka podobnosti je, uz prikladnost potencijalnih posvojitelja „condicio sine qua non“ svakog posvojenja.

Procjenjuje ju nadležno tijelo koje Pravilnikom o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaj stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metode utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaj izvješća o djetetu, vođenje registra o potencijalnim posvojiteljima te način i vođenje registra o posvojenju detaljno uređuje pitanje forme i sadržaja stručnog mišljenja te metode koje koriste stručni radnici, od socijalnog radnika, psihologa do pravnika.⁵³

Stvarno nadležno tijelo za provođenje postupka procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje je centar za socijalnu skrb.

S druge strane, mjesna nadležnost određuje se prema mjestu prebivališta, odnosno boravišta potencijalnih posvojitelja.⁵⁴

Dok podobnost podrazumijeva pravne pretpostavke na strani potencijalnih posvojitelja, prikladnost podrazumijeva elemente koji se odnose na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje moraju imati potencijalni posvojitelji u odnosu na osobine i potrebe djeteta.⁵⁵

Centar za socijalnu skrb kao nadležno tijelo prethodno upućuje zainteresirane potencijalne posvojitelje u program stručne pripreme kojemu su kao takvi obvezni sudjelovati.

Nakon toga, a u roku od šest mjeseci, nadležno tijelo izrađuje mišljenje o njihovoj podobnosti i upisuje ih u registar potencijalnih posvojitelja.

⁵² Ibid., str. 315

⁵³ Ibid., str. 318

⁵⁴ ObZ, čl.200. i čl. 201.

⁵⁵ Hrabar, D., Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, ibid., str. 206

U navedeni registar se upisuju sve osobe koje namjeravaju posvojiti dijete.

Ovisno o osobinama i potrebama djeteta opisanih u izvješću o djetetu i prema sadržaju iz stručnog mišljenja u kojem su procijenjene podobnosti i prikladnosti za posvojitelja, u postupku posvojenja konkretnog djeteta, izabiru se najprikladniji posvojitelji.⁵⁶

5.1.2. PROBNI SMJEŠTAJ DJETETA U OBITELJI POTENCIJALNOG POSVOJITELJA

Priprema djeteta za posvojenje trebala bi biti obvezna. To je postupak koji se podrazumijeva i on je po svojoj naravi „pro bono“ djeteta.

„Sama priprema djeteta na posvojenje započinje uspostavljanjem odnosa tj. druženjem potencijalnih posvojitelja s djetetom u ustanovi ili udomiteljskoj obitelji. Trajanje druženja s djetetom je individualno i procjenjuje se za svako dijete posebno. Na početku se dijete i potencijalni posvojitelji druže u skupini gdje se posvojitelji nastoje približiti djetetu na način da se igraju s njime, a nakon nekog vremena izlaze na samostalna druženja izvan skupine. Zatim se nakon kontinuiranog druženja i uspostavljanja odnosa povjerenja druže izvan ustanove, a nakon toga slijedi odlazak na jedan dan ili vikend kod posvojitelja (Miletić, 2015.). Pri tome se savjetuje da dijete u posjet posvojiteljima ponese neki svoj predmet kao što je igračka ili odjeća, kako bi dijete u nepoznatoj sredini uza sebe imalo neki od prije poznati predmet (Grgec-Petroci, 2015.).“⁵⁷

Modeli pripreme djeteta na posvojenje su usmjereni na to da djeca budu spremna za posvojiteljske obitelji, da im se pomogne da shvate sam pojam posvojenja te daju svoj pristanak, naravno sukladno svojoj dobi.⁵⁸

U procesu pripreme djeteta za posvojenje postoje mnogobrojni izazovi tijekom procesa pripreme djeteta s kojima se susreću stručnjaci, posvojitelji i dijete u procesu posvojenja. Jedan od izazova je suočavanje s djetetovom prošlošću i s izrazito teškim životnim pričama s kojima se dijete susrelo, zbog čega se nalaže dodatani oprez u angažmanu svih sudionika posvojiteljskog odnosa.⁵⁹ Stoga su poželjni osobni susreti, druženja, kontakti djeteta i potencijalnog

⁵⁶ Ibid., str. 207

⁵⁷ Kokorić, S. B., Zbornik radova Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“, u: „Priprema za posvojenje – podrška posvojiteljskim obiteljima“ (2016.-2019.), Laklija, M.; Zurak, T.(ur.), Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske, str. 10

⁵⁸ Ibid., str. 13

⁵⁹ Hrabar, D. et. al., op.cit., str. 322

posvojitelja. Sve navedeno ne može se poistovjetiti sa svojevrsnim suživotom, odnosno s učincima privremenog boravka djeteta u obitelji potencijalnog posvojitelja, odnosno s učincima privremenog boravka djeteta u obitelji potencijalnog posvojitelja, gdje kod istog ponekad nije isključena mogućnost nepodudarnosti očekivanja. Neuspješno iskustvo probnog smještaja može rezultirati osjećajem krivnje kod već napuštenog djeteta od vlastitih roditelja, a neprihvaćeno i od potencijalnih posvojitelja. Zakonodavac bi morao predvidjeti moguće posljedice negativnog ishoda u probnom smještaju i izolirati dijete od takvih devastirajućih psiholoških učinaka.⁶⁰

5.2. POSTUPAK ZASNIVANJA POSVOJENJA I DONOŠENJE RJEŠENJA O POSVOJENJU

Postupak zasnivanja posvojenja pokreće i vodi po službenoj dužnosti centar za socijalnu skrb nadležan prema prebivalištu ili boravištu djeteta. Stranke u postupku zasnivanja posvojenja su dijete i najprikladniji potencijalni posvojitelj. Roditelj koji je pristao da dijete posvoje njemu nepoznati posvojitelji nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku nije stranka u postupku zasnivanja posvojenja.⁶¹

Kad dijete posvaja bračni odnosno izvanbračni drug roditelja, njegov bračni drug ili ako je izvanbračni drug stranka u postupku, drugi roditelj djeteta nakon isteka roka od trideset dana od dana potpisivanja zapisnika o pristanku na posvojenje to više nije. Pri zasnivanju posvojenja, ako se čini potrebnim radi zaštite prava i interesa djeteta, centar za socijalnu skrb može odrediti da se djetetu odredi novi osobni identifikacijski broj koji će se upisati u maticu rođenih. Nejasno u tom pogledu ostaje radi li se o očitoj povredi postupka koja može generirati poništenjem rješenja o posvojenju, jer je prema Zakonu o osobnom identifikacijskom broju određeno da je „osobni identifikacijski broj jedinstven, nekazujući, nepromjenjiv i neponovljiv“.⁶²

Posvojenje se zasniva donošenjem rješenja o posvojenju. Nezadovoljna stranka može podnijeti žalbu nadležnom ministarstvu za poslove socijalne skrbi u roku od petnaest dana.⁶³

Čin posvojenja pretpostavlja potrebu usklađivanja postojećeg stanja s novonastalim stanjem u državnim maticama. Čim je rješenje o posvojenju postalo pravomoćno, centar za socijalnu skrb dužan ga je dostaviti nadležnom matičaru koji vodi matice rođenih kako bi u nju upisao činjenicu

⁶⁰ Ibid., str. 324

⁶¹ Hrabar, D., et.al. op.cit., str. 327

⁶² Zakon o osobnom identifikacijskom broju, NN 60/2008, čl. 4.

⁶³ Zakon o općem upravnom postupku, NN 110/21, čl. 109.

posvojenja i otvorio novi temeljni upis za dijete kao i centru za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta posvojitelja.⁶⁴

Posvojeno dijete za razliku od ostalih građana ima tako dva temeljna upisa činjenice rođenja djeteta.⁶⁵

U naknadnoj bilješci navodi se bilješka o posvojenju i zabrana izdavanja isprava iz tog upisa.⁶⁶ Kao dan zasnivanja posvojenja navodi se dan pravomoćnosti rješenja o posvojenju.

Nakon upisa bilješke o izvršenom posvojenju u maticu rođenih, unosi se novi upis činjenice rođenja posvojenika i po prethodnom upisu više se ne izdaju isprave.⁶⁷

6. PRAVNI UČINCI POSVOJENJA

Podaci o posvojenju službena su tajna čime se želi osigurati tajnost posvojenja u odnosu na treće osobe. No, nepobitno je pravo djeteta da od posvojitelja dozna da je posvojeno najkasnije do sedme godine života, ako je starije dobi – odmah nakon posvojenja - što centar za socijalnu skrb posvojiteljima i savjetuje.

Pravni se učinci posvojenja neminovno odražavaju na sve sudionike tog odnosa. Pravomoćnom odlukom o posvojenju nastaje neraskidiv odnos srodstva između posvojitelja i njegovih srodnika te posvojenika i njegovih potomaka te sva prava i dužnosti koja iz toga proizlaze. Pravnim putem tako nastaje odnos koji se po svojim učincima ne razlikuje od odnosa koji postoji među krvnim srodnicima posredstvom kojega se dijete u cijelosti integrira u obitelj posvojitelja, odnosno postaje članom obitelji svojih posvojitelja.

Srodstvo nastalo posvojenjem je neraskidiv odnos i ima pravno značenje krvnog odnosno biološkog srodstva koje je neraskidivo. Okolnost neraskidivosti odnosa posvojenja dodatno obvezuje i nadležna tijela koja su uključena u postupak zasnivanja posvojenja.

Zasnivanjem posvojenja posvojitelji se upisuju u maticu rođenih kao roditelji. Slijedom tog odnosa nije dopušteno osporavanje ni utvrđivanje majčinstva ili očinstva.

⁶⁴ Hrabar, D., et. al., op.cit., str. 329

⁶⁵ Hrabar, D.; Korać Graovac, A., op. cit .u bilj. 93, str. 133

⁶⁶ Zakon o državnim maticama, NN 96/1993, 76/2016, 98/2019, čl. 15.

⁶⁷ Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama, NN 117/21, čl. 29.

Posvojitelj ima mogućnost odrediti osobno ime posvojeniku. Uz osobno ime koje se sastoji od imena i prezimena, posvojenik dobiva zajedničko prezime posvojitelja. Isto tako prema Zakonu o osobnom imenu djeteta može imati prezime jednog ili oba roditelja. Za promjenu osobnog imena traži se pristanak djeteta ako je ono navršilo dvanaest godina života. Ukoliko centar za socijalnu skrb utvrdi da je to u interesu djeteta, posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imalo prije zasnivanja posvojenja ili svojem prezimenu dodati prezime posvojitelja kao primjerice u slučaju da su roditelji djeteta umrli, a ono želi sačuvati trajna sjećanja na njih.

U slučaju posvojenja, poželjno je dijete kontinuirano odgajati s dužnom pozornosti spram etničkog, vjerskog, kulturnog i jezičnog podrijetla djeteta.

Posvojiteljima je dopušteno odrediti nacionalnost djetetu kako bi se ono što brže i lakše asimiliralo u posvojiteljsku obitelj.

Dobna granica kada se traži djetetov pristanak i po tom pitanju je navršenih dvanaest godina života. Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu, dijete činom posvojenja stječe hrvatsko državljanstvo, smatrajući da ga je steklo podrijetlom, trenutkom rođenja.

Posvojenik i njegovi potomci zasnovanim posvojenjem stječu pravo na nasljeđivanje posvojitelja, njegovih krvnih srodnika i srodnika po posvojenju, u potpunosti izjednačeno s biološkom djecom. Isto tako i u obrnutom slučaju posvojitelj i njegovi krvni srodnici te srodnici po posvojenju stječu pravo nasljeđivanja posvojenika i njegovih potomaka.

S druge strane, posvojenjem prestaje pravo nasljeđivanja posvojenika prema njegovim biološkim roditeljima i drugim krvnim srođnicima, osim prema roditelju koji je u braku odnosno u izvanbračnoj zajednici s posvojiteljem te prema krvnim srođnicima po posvojenju tog roditelja.⁶⁸

7. ZAKLJUČAK

⁶⁸ Hrabar, D., et. al., *Ibid.*, str 335, 336

Djeca su jedna od najranjivijih skupina u društvu i skrb za njihovu dobrobit treba biti prije svega temeljna dužnost pojedinca, zatim institucija, ali i društva u cjelini. Poticajnim obiteljskim okruženjem, djetetu se osigurava sveukupan razvoj i siguran preduvjet za njegovo odrastanje u zdravu osobu koja će biti sposobna za samostalan život. U primarnoj obitelji dijete bi trebalo dobiti osjećaj sigurnosti, topline, pripadnosti i bezrezervne podrške. No ako to iz bilo kojih razloga izostane, novu mogućnost i sve navedeno, uz uvjet da je u skladu s dobrobiti djeteta, može ostvariti u posvojiteljskoj obitelji. Postupak posvojenja nije jednostavan, ali ga opravdava neprocjenjiv rezultat jer će se posvojenjem u emocionalnom, materijalnom, formalnom i pravnom smislu stvoriti uzajamna povezanost između djeteta i roditelja. Kako dijete dobiva novu obitelj i pravo na obiteljski život, zaštitu i podršku roditelja te mogućnost za razvoj svojih potencijala poput blagodati koju imaju biološka djeca – tako se i roditelju upotpunjuje smisao života i želja za pružanjem roditeljske ljubavi. Sensibiliziranjem javnosti i podizanjem svijesti o bitnosti obiteljskog okruženja za psihosocijalni razvoj svakog djeteta, zasnivanjem posvojenja - do kojeg se dostiže dugotrajnim proceduralnim postupcima, djetetu se daje dom, prilika za bolju i sretniju budućnost i odrastanje u skladu s vrijednostima obiteljskog života.

Republika Hrvatska se kao potpisnica Konvencije o pravima djeteta obvezuje da će osigurati posebnu zaštitu i pomoć djetetu kojem je trajno uskraćena roditeljska skrb ili koje zbog svoje dobrobiti ne smije ostati u primarnoj obitelji na način da mu se osigura obiteljsko okruženje smještajem kod srodnika, udomitelja ili posvojenjem.

Ipak, nije nepoznanica da je u Hrvatskoj kompliciranije posvojiti dijete nego u drugim europskim zemljama. U odnosu na značajan broj posvojitelja u domaćem registru, statistički, realizacija posvojenja nezbrinute djece mogla bi biti kvantitetnija i kvalitetnija. Osnivanjem stručnog tima koji bi bio specijaliziran za posvojenje, u suradnji s nadležnim tijelima, nadziran bi bio cijeli postupak posvojenja. Redovitim izvještajima o posvojenju Centra za socijalnu skrb kontroliralo bi se zakonsko izvršenje rokova, osobito u postupku oduzimanja roditeljske skrbi biološkim roditeljima koji se odvija, često dugotrajnim sudskim putem, dok bi se proces posvojenja mogao ubrzati uključivanjem djece u žurnom postupku. Ključna uloga i polazna točka u cjelokupnom postupku posvojenja do realizacije koja bi trebala biti u najboljem interesu djeteta nalazi se u proaktivnim edukacijama vezanim za pristup posvojenju i pružanju informacija zainteresiranim građanima od strane Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike u suradnji sa stručnim osobljem Centra za socijalnu skrb.

Knjige:

Hrabar, D.; Hlača, N.; Jakovac-Lozić, D.; Korać Graovac, A.; Majstorović, I.; Čulo Margaletić, A.; Šimović, I., Obiteljsko pravo, Zagreb: Narodne novine 2021.

Jakovac-Lozić, D. Posvojenje, Split: Pravni fakultet sveučilišta u Splitu, 2000.

Hrabar, D.; Korać Graovac, A., Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb: Narodne novine 2019.

Hrabar, D., Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Zagreb: Narodne novine 2019.

Browne, K., The risk of harm to young children in institutional care, London: Save the children, UK, 2009.

Pravni leksikon, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1982.g., str. 1170-1173

Pravni izvori:

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

Obiteljski zakon, Narodne novine br. 103/2015, 98/2019, 47/2020.

Zakon o državnim maticama, Narodne novine br. 96/1993, 76/2013, 98/2019.

Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine br. 110/2021.

Zakon o osobnom identifikacijskom broju, Narodne novine br. 60/2008.

Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima, te načinu vođenja registra o posvojenjima, Narodne novine br. 106/2014.

Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama, Narodne novine br. 117/2021.

Opća deklaracija o pravima čovjeka,

<https://childrenandarmedconflict.un.org/keydokuments/croatian/universaldeclara1.html>

(27.12.2022.)

Adopta, udruga za potporu posvajanju,

<https://www.adopta.hr/potencijalni-posvojitelji/postupak-posvojenja.html>

Udruga „Roditelji na drugi način“ autorice programa škole za posvojitelje Grgec-Petroci, V.; Marčetić-Kapetanović, M., <https://nadruginacin.hr/>

Znanstveni i stručni radovi:

Hrabar, D., Posvojenje i udomiteljstvo pred izazovima za bolju budućnost nezbrinute djece, Godišnjak - Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 2021. , str. 1-39

Kokorić, S. B., Zbornik radova Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, „Na drugi način“, u: „Priprema za posvojenje – podrška posvojiteljskim obiteljima“ (2016.-2019.), Laklija, M.; Zurak, T.(ur.), Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku Republike Hrvatske, str. 7-38

Majstorović, I., Europski obiteljsko-pravni sustav zaštite prava djece, u: Prava djece - multidisciplinarni pristup, Dubravka Hrabar (ur.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 39-62

Hrabar, D., Posvojenje djece na razmeđi interesa između posvojitelja i posvojenika, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58 (5), 2008., str. 1107-1139

Jakovac-Lozić, D.: Novine u prijedlogu Obiteljskog zakona glede instituta posvojenja, Izvorni znanstveni članak, UDK: 347.64(497.5), Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 40 (1-2), 2003., str. 3-21

Jakovac, D.: Sve zanimljivosti australskoga pravnog pristupa problemu aktivne adoptivne sposobnosti, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 33 (41-42), 1996., str. 81-90